

РЕЦЕНЗІЯ

РЕЦЕНЗІЯ
на монографію
ІВАЩЕНКА ВІКТОРА АНАТОЛІЙОВИЧА
«РОЗВИТОК ЗАКОНОДАВСТВА У СФЕРІ
ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ
В УКРАЇНІ (XIX – ПОЧ. XXI СТ.)»

У контексті сучасного розвитку юридичної науки загалом та цивільного права зокрема особливого значення набувають питання формування інституту права інтелектуальної власності та його складників. Одним із досліджень, що стосується права інтелектуальної власності на українських землях, є монографія В. А. Іващенко «Розвиток законодавства у сфері інтелектуальної власності в Україні (XIX – поч. XXI ст.)». Актуальність теми рецензованої монографії зумовлена потребою теоретичного і практичного визначення місця права інтелектуальної власності у сучасній системі права. У дослідженні автором проаналізовано процес становлення інституту права інтелектуальної власності на українських землях із урахуванням всіх його компонентів, їх виникнення у просторі та часі. Актуальність дослідження зумовлена і сучасними змінами у сфері законодавства, пов'язаними з підписанням Угоди про Асоціацію України з ЄС, та оголошенням широкомасштабного реформування державної системи охорони права інтелектуальної власності. Автором правильно наголошено на важливості урахування попереднього правового досвіду та традицій в умовах сучасних трансформацій. Положення рецензованої монографії ґрунтуються на потужній теоретичній базі. Її основу становлять праці відомих фахівців у сфері теорії держави і права, історії держави і права та цивільного права. З-поміж численних напрацювань, присвячених різним аспектам права інтелектуальної власності, спеціальну, монографію присвячену становленню інституту права інтелектуальної власності на українських землях в історико-правовому та цивільно-правовому контексті написано вперше.

На нашу думку, автору вдалося розкрити формування законодавчого забезпечення права інтелектуальної власності з урахуванням, економічних, етнічних, культурних і політичних особливостей розвитку українських земель в різні історичні періоди. У монографії ґрунтовно вивчено формування інститутів авторського права, винахідницького (патентного права), інституту засобів індивідуалізації та інших інститутів, які належать до права інтелектуальної власності, у їх тісному взаємозв'язку з інститутом цивільного права. Сильною стороною монографії є залучення до неї потужної джерельної бази. Її основу становить законодавство, оскільки саме норми права мають бути основним джерелом сучасного юридичного дослідження. Під час опрацювання теми монографії автором вивчено документи і матеріали низки архівів України. Частина документів дослідником до наукового обігу введено вперше. Аналіз чисельних архівних джерел дозволив простежити практику реалізації законодавства. Заслужовує схвалення методологічний підхід щодо дослідження окреслених проблем у рецензованій нами монографії. Він свідчить про достатній рівень володіння автором сучасними методами наукового пізнання. Монографія базується на методологічними підходах, що застосовуються у таких науках, як: теорія держави і права, історія держави і права, цивільне право. Комплексне поєднання різних методологічних підходів дозволило всебічно розкрити тему.

Монографія складається із п'яти розділів, шістнадцяти підрозділів, вступу, висновків та списку використаних джерел та літератури.

У першому розділі монографії розкрито історіографію проблеми, джерельну базу та методологію дослідження. Автором висвітлено основні етапи формування

РЕЦЕНЗІЯ

теоретичних знань із права інтелектуальної власності, вивчаються погляди науковців на тогочасні чинні в українських землях моделі правового регулювання сфери інтелектуальної власності. Розділ написано професійно і заслуговує на схвалення.

У другому розділі досліджено становлення законодавства Російської та Австро-Угорської імперій у сфері інтелектуальної власності. Автор аргументовано наголосив на еволюції законодавства обох імперій у напрямі вдосконалення охорони результатів гуманітарної та технічної творчості та поступовому витісненні пропріетарних поглядів на результати творчості, що домінували до кінця XIX ст., концепцією виняткових прав, втіленою у законодавстві початку XX ст. В. А. Іващенко обґрунтовано вважає, що в імперський період були закладені підвалини інститутів авторського, винахідницького права та інституту засобів індивідуалізації.

У третьому розділі увагу дослідника зосереджено на альтернативних моделях правового регулювання інтелектуальної власності в Україні, які були представлені на українських землях у революційну добу та міжвоєнний період. Критично проаналізовано спроби формування власної моделі охорони інтелектуальної власності урядами Центральної Ради, Гетьманату, Директорії УНР. Не викликає сумнівів теза про те, що у національних урядів було відсутнє комплексне бачення розвитку сфери інтелектуальної власності в Україні. Автор умотивовано пояснив це складними військово-політичними умовами, браком часу для розробки належної концепції напрацювання власного законодавства. В. А. Іващенко позитивно оцінено спробу розробки концепції «Патентного уряду» Директорією УНР. Автором також вперше комплексно схарактеризовано історичні моделі правового регулювання сфери інтелектуальної власності на західноукраїнських землях у період їх входження до складу Польщі, Чехословаччини та Румунії. Наголошено, на потужному впливі європейського правового досвіду на формування вказаних моделей та на прогресивності окремих із них. Слушними є судження автора про прогресивність польського законодавства з охорони промислової власності, в якому на основі єдиного нормативного акту було об'єднано охорону винаходів, промислових зразків, товарних знаків, що є ключовими об'єктами промислової власності.

Радянську модель охорони результатів гуманітарної та науково-технічної творчості охарактеризовано у четвертому розділі монографії. Автором з'ясовано концептуальну відмінність радянської моделі від попереднього законодавства та її адаптованість до існуючої в СРСР системи суспільних відносин, у центрі якої стоять державні інтереси. В. А. Іващенко обґрунтовує твердження про складність оцінки радянської моделі сфери інтелектуальної власності з сучасних позицій, наголошуючи на її ефективності саме для радянського типу господарських відносин.

Останній розділ монографії присвячено сучасній моделі правового забезпечення сфери інтелектуальної власності. Дослідником проаналізовано напрацювання законодавства незалежної України. Позитивно оцінено відмову влади від копіювання радянського законодавства, яке було оновлене на початку 1990-х рр. Наголошено на закладенні в законодавство України міжнародних стандартів охорони інтелектуальної власності. У рецензованій монографії нами позитивно оцінено пропозиції автора щодо реформування сучасного законодавства України з урахуванням елементів правового досвіду.

Загалом монографія В. А. Іващенко «Розвиток законодавства у сфері інтелектуальної власності в Україні (XIX – поч. XXI ст.)» є комплексним, завершеним дослідженням. Висновки, подані у монографії, є переконливими та змістовними, а пропозиції, висловлені автором, щодо удосконалення законодавства, на нашу думку, є доцільними.

РЕЦЕНЗІЯ

Зауважимо, що окремі елементи роботи носять полемічний характер. Зокрема, викликають дискусію твердження автора про доцільність застосування виключності майнових прав по відношенню до всіх об'єктів інтелектуальної власності. Вважаємо, що подібний крок не буде концептуально узгоджуватися з міжнародним законодавством, в основі якого закладені переважно пропріетарні підходи. Також дискусійним є твердження автора про можливу проекцію радянського правового досвіду до сучасного законодавства, щодо системи реалізації винаходів і раціоналізаторських пропозицій на державних підприємствах. На нашу думку, в ринкових умовах доцільні лише ринкові методи реалізації пропозицій, що не базуються на законодавчих преференціях навіть для підприємств державної форми власності.

У цілому ж монографія В. А. Іващенко виконана на високому науковому рівні, вона може бути корисною студентам, науковцям, науково-педагогічним працівникам, фахівцям державної системи управління сферою інтелектуальної власності, юристам-практикам та широкому загалу, який цікавиться сферою інтелектуальної власності.

Коваль І. Ф.,

завідувач кафедри цивільного права і процесу

Донецького національного університету імені Василя Стуса,

доктор юридичних наук,

доцент